

İSTANBUL SABAHATTİN ZAIM ÜNİVERSİTESİ
2011-2012 AKADEMİK YILI AÇILIŞI ve

ULUSLARARASI
Mehmet Akif Ersoy

Milli Birlik ve
Bütünlük

SEMPOZYUMU

12-14 EKİM 2011

**BİLDİRİLER
KİTABI**

İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ adına

Rektör

Prof. Dr. Adem ESEN

Editör

Yrd. Doç. Dr. Ertuğrul ORAL

Grafik-Tasarım

İbrahim YILMAZ

Halkalı-Küçükçekmece/İSTANBUL

T: 0212 692 96 00 (pbx) F: 0212 693 82 29

www.iszu.edu.tr

MEHMET AKİF'İN ŞİİRLERİNDE BİRLEŞTİRİCİ VE BÜTÜNLEŞTİRİCİ BİR UNSUR OLARAK MABEDLER

Elif KAYA*

Millî birlik ve bütünlük algısını öne çıkardığı şiirleriyle dikkat çeken Mehmet Akif, Osmanlı coğrafyası ve İslam dünyasında kurulmasını arzu ettiği ortak yapı için hem sanatçı, hem de bir dava adamı olarak uğraş vermiştir. Akif'in düşünce dünyasının temelini oluşturan İslam coğrafyasının birliği ülküsü, şiirlerinde de oldukça geniş bir şekilde yer bulmuştur. Bu doğrultuda Akif şiirlerinde, insanlar için dünyadaki en güçlü birleştirici yer olan mabedleri, geniş tasvirlerle ele almıştır. Mabede, şiirlerinde yalnızca bir mekân olarak yer vermenin çok ötesinde, tarihten de devraldığı mirasla içselleştirilmiş bir organizma işleviyle sunar. Camiler, böylelikle Akif'in şiirlerinde nesne boyutundan çıkarak canlı bir özne kimliği kazanırlar. Bu dikkatlerden hareketle tebliğde, Akif'in şiirlerinde mabedlere yüklediği birleştirici ve bütүнleştirici işlevler üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Şiir, Mehmet Akif, Safahat, Mabed.

Abstract

* Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Edebiyatı ABD, Arş. Gör, elify@atauni.edu.tr

Temples as Unifying and Integrating Elements in the Poems of Mehmet Akif

Well known with this poems on national unity and identity Mehmet Akif struggled to build a common pattern in the Ottoman geography and Islamic world both as an artist and a man of action. The target of the unity of Islam geography that formed the basic thought of Akif, has taken place in his poems largely. Accordingly Akif took temples the most unifying places for humanbeings with a wide range of images. Beyond taking the temple as a common place, he presents the temple like a system that carries historical heritage. The mosques are left out of the size of the objects to subject identities in Akif's poems. In this way, this paper emphasizes the unifying and integrating functains that Akif gives in his poems.

Key Words: Poetry, Mehmet Akif, Safahat, Temple.

GİRİŞ

Mekân ile insan arasında güçlü bir ilişki olduğu şüphesizdir, buna bağlı olarak, bir sanatçının eserlerini tahlil ederken mekân tasvirlerine dikkat etmemizin büyük faydası olacaktır. Yaşadığı dönem itibariyle oldukça çalkantılı bir zamanda yaşayan Mehmet Akif Ersoy'un eserlerinde Balkan Savaşlarını, 1. Dünya Savaşını, dönemin diğer önemli olaylarını görmenin yanında bu önemli olayların şehirlere yansımalarına da şahit oluruz. Özellikle dönemin başkenti İstanbul'un semtlerinden, camilerinden evlerinden kare kare tasvirler oldukça başarılıdır. Tanpınar, 'Yeni Türk Edebiyatının, Divan Edebiyatının, mazmunlara vesile olmak için kullandığı gazel ve minyatür estetiğinden çıkarak, geniş ve canlı tabiata ulaştığını' söyler. Bu görüş tam da Akif'in şiirlerine uygundur. Akif'in ve dönemin diğer edebiyatçılarında, romantik mekân algılamasından, realist mekân tasvirlerine geçişte savaş ve yoksulluktan sonra yıkılan bir imparatorluğun ardından kurulan yeni devlet düzeninin de etkisi söz konusudur.

AKİF'İN MABED'E BAKIŞI

Mabedin, çocukluk hatıraları ve kültürümüzdeki yerini bilinçli bir şekilde eserlerine yansıtan Akif, Safahat boyunca devam edecek

milli düşünceinin anahtarını da bu mekân ile ifadeye çalışacaktır. Safahat Külliyyatının ilk şiiri 'Fatih Camii' şiiriyle başlaması bu ilginin de en açık göstergesidir. Toplum meselelerine ilgili bir şairin seçtiği bu camilerde herhangi bir yerde bir cami değil, bir devrin, milletin en ulvi, en kudretli mimarisini yansıtacak Süleymaniye, Fatih, Yeni Camii gibi şaheserlerdir. Bu kutsal mekânlar bir taş yığını değil her unsuruyla Allah'ın gücünü gösteren birer şahittir.

Kol açmış her menârı sanki bir ümmîd-i cür'etkâr!

O revezenler, nazarlardan nihân dîdâra müsteğrak

Birer gözdür ki sıyrılmış önünde perde-i esrar.

Bu kudsî ma'bedin üstünde tâbân fevc fevc ervâh.

Bu ulvî kubbenin altında cûşân mevc mevc envâr.

Tecessüd eylemiş gûya ki subhun rûh-ı mahmûru;

Semâdan yâhud inmiş hâke, Sînâ-reng olup, dîdâr!

Fatih Camii'den alınan bu parça caminin Tanrının yeryüzünde tecelli edişini gösterir. Cami, perişan halka kollarına açmış ümit var eden bir yerdir. Kâzım Yetiş, şiire camiye sokan Akif'in eserini şöyle değerlendirir: 'Safahat'ın ilk şiiri Fatih Camii başlığını taşır. Daha bu başlık bize farklı bir şahsiyetle karşı karşıya olduğumuzu haber verir. Bu ve daha sonraki şiirlerinde Akif, inandıkları ve hissettiklerinin şiir halinde anlatabileceğini şiirle dinin- iman; naat, tevhit, münacat, hilye mevlit, miraciye yazmadan da birleşebileceğini, imanla sanatın doğrudan bir bütünlük kazanabileceğini, caminin ifade ettiği anlamın, ibadette duyulan huzurun, itminanın hâsılı caminin cemaatiyle beraber şiire girebileceğini gösteren bir kişilik olur. (Yetiş, 2006: 40)

Akif'in çocukluk hatıralarıyla dolu bu mekân dini hüviyeti dışında mimarisi ile de ön plana çıkar. Şairin kurtuluş mücadelesi için vaaz verdiği bu camiler, şiirlerinde ilk önce mimari özellikleriyle tanıtılır. Şair bu mimari dehalar karşısında adeta büyülenir onları çevresindeki kirli, yıkık, dökük çevreden soyutlayarak anlatır. Akif'in yakın arkadaşı Mithat Cemal Kuntay şairin camiler

karşısında duruşunu ve hissiyatını bir bütünlük şeklinde ifade eder. Ona göre Akif camileriyle bir bütündür. ‘Köprüden Sarıgüzeldeki evine giderken Akif beş caminin maneviyatında yürürdü: Yeni Cami’nin kutsiyetine dalarak Mercan yokuşunu çıkar, Beyazıt ve Süleymaniye Camilerinin iki kanadına bürünür. Şehzâde Camii’nin nurunda uçar, Fatih Camii’nin şumulünde evine inerdi. Zaten Fatih Camii ve Akif’in evi birbirinin müştemilatı idi; babası namazdan sonra ahbablarıyla camiinin maksurelerinde görünürdü. Cami evin selamlık dairesiydi, ev de camiin harem tarafı. (Kuntay, 2009: 210)

Geleneksel düşüncenin aksine camiye beş vakit namaz kılmanın dışında farklı amaçları için kullanan şair, caminin içine girmeden önce okuyucusuna öncelikle muntazam dış yapısıyla görsellik sunar. Süleymaniye Kürsüsünde, şair Süleymaniye Camiisine giderken yol üzerinde gördüğü camileri emsalsiz bir yapıt olarak tasvir eder. Yeni Camii’yi dalgaların kucaqından sahile vurmuş bir inci gibi görür. Bu öyle bir yapıdır ki nurdan gülüşü sonsuza kadar sürecektir.

Başka bir sâhile gehvâre-i emvâcından

Böyle şeh-dâne çıkarmış mı yakınlarda zaman?

Ne seher-pâre-i san’at ki ezelden mahmûr...

Leb-i deryâdan uçan bir ebedî hande-î nûr!

Akif’in Süleymaniye Camiisine bakış açısı daha heyecanlı ve takdiranedir. Süleymaniye Kürsüsünde şiiriyle ‘Koca Sinan’ın mimarideki Süleymaniye’sine bu manzumesiyle adeta nazire’ (Öztürmen, 1990: 67) yapmış gibidir. Muhteşem gördüğü bu mabed bir ışık âlemdir, yeryüzünün her tarafı kirlense bu caminin eteğine bile bulaşmayacak kadar ulvidir, bir deprem bir afet olsa Süleymaniye yine dimdik ayakta kalacaktır.

Durma öyleyse, urûc et o ziyâ âlemine.

O ziyâ âlemi bilmez ki karanlık ne demek

O semâvî yuva kirlenmedi, kirlenmeyecek.

Onu i’lâ eden etmiş ebediyen i’lâ.

Etse dünyâları tûfan gibi levs istilâ,

Bu, semâlarda yüzen, şâhikanın pâk eteği,
Karşıdan seyredecektir o taşan mezbeleyi.
Yerin altında sinen zelzeleler fışkırsın;
Yerin üstünde ne bulduysa devirsin, kırsın;
Hakkı son sadme-i kahriyle bitirsin isyan;
Edebin şimdiki ma'nâsına densin «hezeyan´;
Kalmasın, hâsılı, altüst olarak hissiyyât,
Ne yüreklerde şehâmet, ne şehâmette hayât;
Yine kürsî-i mehîbinde Süleymâniyye,
Kalacak doğruluğun yerdeki tek yurdu diye.

Akif'in camilere mükemmel bir sanat eseri olarak bakışı sadece mimari dehalik değil şairin dindar yaşıyışından da kaynaklanır. Bu camiler Akif'e Osmanlı İmparatorluğunun şanlı tarihini hatırlatmak da ve İslam âleminin kötü durumundan kurtulacağını gösteren birer şahit olarak görmektedir.

AKİF'İN ŞİİRLERİNDE MABED

Duyarlı ve halkın sesi olan bir şairin etrafında yaşanan olaylara tepkisiz kalmayacağı kesindir. Akif'in şiirlerine dönemin bir panoraması çizilir. Akif, şiirlerinde hikâyeleştiren anlattığı bu olaylarda daha iyi bir anlatıma ulaşmak için belirgin şahıs ve mekânlar kullanır. Bu mekânların başında şiirlerine başlık olarak da geçmiş 'Camii'ler gelir. Toplanma ve birlik yeri olan camiler Akif'in eserlerinde tam da bu anlama uygun bir çizgide ifadesini bulur. Gerek şiirlerinde, gerekse hayatında camilerle iç içedir. Çocukluğu babasının görev yaptığı Fatih Camisinde geçerken cami onun oyun bahçesi; olgun zamanlarında farklı camilerde verdiği vaazlarıyla ise camiler onun cihat alanı olmuştur. Bu nazarda, Beyazıt Camii, Fatih Camii, Balıkesir Zağnos Paşa Camii, Kastamonu Nasrullah Kadi Camii, Süleymaniye Camii, Âkif'le bütünleşen belli başlı camilerdir.

Mehmet Akif, şiirlerinde adı gecen camilerin sanatkârane üstünlükleri, kutsal ibadet yerleri olması yanında en önemli özelliği olarak Müslümanların hep bir araya toplandıkları yer olması açısından önemli bulur. İnsanların bir arada olması verdiği vaazları kolayca herkese ulaşmasını sağlar. Safahat'ın ikinci kitabı olan Süleymaniye Kürsüsünde kitabını tamamen bu amaca yönelik yazmıştır. Hikâye etme tarzını kullanarak anlattığı şiirinde, şair Galata Köprüsünden Yeni Camiye oradan da Süleymaniye Camiisine doğru gitmektedir. Camilerin sanatkârane tasviri yanında denizin, Haliç'in pis ve bakımsız görüntüsünü hikâyeleştirip anlatır. Süleymaniye Camiinin Kürsüsünde yaşlı bir hoca oturmaktadır. Bu, Akif'in yakın arkadaşı Özbekistanlı meşhur seyyah Abdürreşid İbrahim'dir. Şiir buradan itibaren bu vaizin gezip gördüğü İslam ülkelerindeki yorumlarından oluşur. 'Akif'in İslâm coğrafyasını ve kavimlerini dikkate alarak İslâm idealiyle (İslamcılık) ilgili fikirlerini dile getiren ilk eseri olması bakımından Süleymaniye Kürsüsünde ayrı bir önem taşır.'(Okay, 1989: 50)

Şair Osmanlı devletinin çöküşü ve yine İslam coğrafyasında meydana gelen yenilgileri İslami kaidelerden uzaklaşmamıza bağlar. Akif'in kürsüde konuştuğu vaiz'in sözleri ile yakından takip ettiği Abdürreşid İbrahim'in düşünceleri hatta yazarın aynı dönem yayımlanan 'Âlem-i İslâm ve Japonya'da İntişâr-ı İslâmiyyet' isimli kitabında ele aldığı İslam ülkelerinde yaşananlarla ilgili yazdıkları arasında paralellik bulunmaktadır. Sürekli iletişim halinde bulunan iki yazarın aynı dergide (Sebilürreşad) yazılarının çıkması bu ilgiyi açıklaması açısından önemlidir. Akif'in şiirde geçen Doğu-Batı Türkistan, Çin, Japonya ve Hindistan'la ilgili görüşlerinin Abdürreşid İbrahim'in adı geçen kitaptan faydalandığı gibi hiç kuşkusuz İslami duyarlılıklar ışığında oluşacak birliği değerlendiren mısralar Akif'in yorumlarına dayanır.

Süleymaniye Kürsüsü'nde, Akif'in, İnci Enginün'ün de belirttiği gibi 'dışarıdan'(Enginün, 2000: 179) biri olması, yabancı birinin bakış açısıyla Türk İslam dünyasının içinde bulunduğu sorunları gidermesi açısından getirilecek çözüm önerilerini ifade etmede daha etkili olmuştur. Akif'in diğer şiir kitaplarında ifade

ettiği perişan vaziyetten kurtulmak için terk edilen İslami vazifelerin tekrar sahiplenip hayata geçirilmesiyle olacağını düşünür ve bu sözlerini bir toplanma yeri olan camilerden vaaz ederek halkı uyandırmaya çalışır.

Şiirin ilk kısmında Süleymaniye Kürsüsünde oturan vaiz, orada İslami bilgiler vermek için bulunmadığını söyler.

-Beni kürsüde görüp, va'z edecek sanmayız;

Ulemeden değilim, şeklime aldanmayınız!

Dinin ahkâmını zâten fukahânız söyles,

Anlatır size bir müşkülünüz varsa eğer,

Bana siz âlem-i İslam'ı sorun, söyleyeyim;

Vaaz kürsüsünde oturan Abdürreşid İbrahim camide toplanan Müslüman kitleye burada olmasının sebebinin çöküş içindeki halka doğruyu gösterip kurtuluş çaresinin de ancak birlik içinde olacağını savunur.

Kime dert anlatacaksın? Hadi anlat şimdi...

Ben mi kaldım, neme lâzım! diyerek yan çizdi.

Hüsn-i zanneylediğim bir iki fâzıl hocanın,

İstedim fikrini açmak; dedim: 'artık uyanın!

Memleket mahvoluyor, din de berâber gidiyor;

'Size Kur'an, bakınız sâde uzaktan mı diyor?'

-Memleket mahvolacak, olmayacak... baştakiler,

Düşünürler ona mevcûd ise bir çâre eğer.

Akif bu mısralarda da dağılan Osmanlı İmparatorluğu'ndan sonra ortaya çıkan farklı görüşleri tek bir görüş altında toplayıp kurtuluşa ermeyi amaç edinmiştir. Kuşkusuz bu fikir de 'İslamiyetçiliktir'. Akif'in şiirlerinin ana temasını oluşturan milli birlik ve beraberlik ilkesinin İslamiyet'le olacağını düşünür ve bu fikirlerini yaymak için manzum hikâye tarzında yazdığı eserlerinde camiye kullanarak sağlar.

Akif'in müstakil olarak yayımladığı 'Fatih Kürsüsünde' şiir kitabı yine bir mabedden verilen vaazların manzum şekilde anlatılmasıyla yazılmıştır. Tek ve uzun manzumedan oluşan şiirde vaiz 'çalışma' hakkında bilgi vermektedir. Akif, Süleymaniye Kürsüsünde başlayan Müslüman halkın perişanlığı ve yılgınlığının sebeplerini ve nasıl kurtulması gerektiğiyle ilgili düşüncelerine bu kitabında devam eder. Batı ile Müslüman halkın içinde bulunduğu zıtlığı karşılaştırmalarla veren vaiz, İslam dünyasının içinde bulunduğu bu karmaşayı yine İslam akidelerinden uzak kalmamıza bağlar. Fazıl Gökçek vaizin bu fikri 'cehd' ve 'atâlet'(Gökçek, 2007: 16) kavramları etrafında geliştirdiğini söyler. Akif, eylemsizlik ve uyuşukluk içinde olan Müslüman halkın Batı gibi kuvvetli olmasının hurafelerle dolu dini, doğru anlayarak ve uygulayarak mümkün olacağını şiirde vaize söyletir. Fazıl Gökçek, Akif'in bu düşüncesini şöyle yorumlar: 'İslam dünyası çalışmadığı için büyük bir yoksulluk ve zillet içindedir. Buna ahlâkî çöküşünde ilavesiyle bu toplumlar içinde buldukları aşağılayıcı durumun farkında bile değillerdir. Maddî ve manevî her türlü hastalık Doğu'yu içten içe kemirmektedir. Hem yöneticiler hem de halk büyük bir vurdumduymazlık ve aymazlık içindedir. Vaiz konuşması boyunca, bu tasvir ettiği acı tablonun altında yatan sebepleri teşhis etmek ve tedavi yollarını göstermek istemiştir.'(Gökçek, 2007:)

Akif, caminin toplanma anlamına uygun olarak bir araya ancak bu şekilde gelen halka çalışmanın önemine vurgu yapmak için iki mısrayı vaize sürekli (altı kere) tekrarlatır.

Bekâyı hak tanıyan sa'yi bir vazife bilir;

Çalış, çalış ki bekâ sa'y olursa hak edilir.

Akif'in şiirde geçen bu iki mısrası mabedlerde toplanan yorgun ve perişan halkı uyandırmak içindir. Sadece halkı değil halk ile sürekli bir çatışma halinde olan yönetici ve aydın kesimi de Akif uyarmak ister. Topluma olan sorumluklarını yerine getirmeyen yönetici de, halkı yanlış yönlendiren aydınlar da uğradıkları bu hezimetten sorumludur. Aydınların milli meselelere yabancılaşması o dönemde oluşan fikir ayrılıklarını ve uzun süre sağlanamayacak

birliği bozmuştur. Akif'in de içinde bulunduğu İslamcılık fikri yazarın vaaz kürsülerinden halka dikte ettiği bir fikir olsa da, aydın kesim geleneksel inançlardan uzak, tanımadıkları Batının öğretilerini uygulamayı denemişlerdir. Akif'in İslam dininden uzak Batı'nın yalan yanlış bilgileriyle donatılı bu gençlerin reform yapma çalışmalarını eleştirmiş, kendisi de Berlin Hatıraları'nda özellikle bu aydınlardan Tevfik Fikret'e cevap vermiştir. İki şair arasında yaşanan bu çatışma gibi Fatih Kürsüsünde şiirinin ilk kısmında birbirinden farklı düşünelere sahip olan iki arkadaşının konuşmalarına yer verilir. Çatışmanın egemen olduğu bu bölümden sonra camiye gelen iki arkadaş vaizi dinler. Vaizin konuşması ikinci bölümü oluşturur ve birinci bölümde yer alan iki arkadaşın çatışması sadece bireyler arasında değil toplumun da iki farklı düşünce yapısında olduğunu göstermek amacı ile kurgulanmıştır.

Süleymaniye Kürsüsünde kitabıyla benzerlik gösteren Fatih Kürsüsünde vaizin konuşmaları İslamcılık anlayışı etrafında bir bütünlük oluşturmaktadır; sadece bu kitap biraz daha siyasi konulara yer vermiştir. Neriman Öztürkmen şairin ilk şiir kitabı Safahatta yayımlanan 'Fatih Camii' şiiri ve diğer camii merkezli şiirleri ile Fatih Kürsüsünde şiir kitabını dikkate alarak Akif'in bakış açısındaki farklılığa şöyle değinir: "Safahat'ın ilk şiiri 'Fatih Camii'nde Mehmet Akif, mâbedi daha çok bir dindar gözü ile tasvir etmiştir. Camii, Allah'ın birliğini işaret eden bir müthiş heykel 'heykel-i ikrar' gibi gördüğü, karanlıklar ortasında uyanan bir tabiatın imanı temsil eden biricik unsuru saydığı içini övmüş; çocukluğunun en güzel günlerini hatırlattığı için sevmiştir. Buna mukabil 'Fatih Kürsüsünde' camiye hayli değişik bir zaviyeden bakıldığını görüyoruz. Bu şiirde cami, mâzinin ihtişamı ile hâl'in sefaleti arasında bir mukayese unsurudur. Mehmet Akif'in sanat hakkında düşündüklerini açıklamasına, devrinin zihniyetini tenkidine bir vesiledir." (Öztürkmen, 1990: 81)

Akif, Fatih Kürsüsüne kadar olan şiirlerinde sorunları dile getirmiş ama çözüm yolları sunmamıştır, Fatih Kürsüsünde kitabı bilinçli olarak yazılmış ve Türk milletinin içinde bulunduğu içler acısı durumdan kurtulmak için İslamcılık düşüncesi altında birlik içinde olmamız gerektiğini savunmuştur.

AKİF'İN HAYATINDA MABED'LERİN YERİ

Akif'in şiirleri haricinde özel hayatında da camilerin çok önemli yeri vardır. Yazımızın başında belirttiğimiz Beyazıt Camii, Fatih Camii, Balıkesir Zağnos Paşa Camii, Kastamonu Nasrullah Kadi Camii, Süleymaniye Camii, Akif'in için bir ibadet yeri olmaktan ziyade sıkıntı içerisinde olan halkı uyandırmak için bilgilendirdiği mekânlardır. Akif'in vaazlarda bulunduğu bu camilerden ilki Almanya'da bulunan Almanların Türklerin nazarında iyi görünmek adına Müslüman kölelere yaptıkları Wundsdorf'daki camidir. Almanların Türkleri hoş etmek için davet ettikleri Mehmet Akif, Teşkilat-ı Mahsusa adına 1914'de Berlin'e gitmiştir. Akif, burada olduğu müddet boyunca heyecanlı vaazlar vermiş bu vaazların çoğu kayıt altına alınıp tekrar tekrar asker tarafından dinlenmiştir.

Mehmet Akif'in, Türkiye'ye döndükten sonra da Milli Mücadele için çalışmış farklı şehirlerde verdiği vaazlarla halkı bir ülkü içerisinde toplanmasına destek olmuştur. Ülkenin ferahı için tek yolun yeisten kurtulup Milli Mücadeleye yönelmek ve tek bir çatı altında toplanmak olduğunu gören Akif, Anadolu'da başlayan Atatürk önderliğindeki hareketi desteklediği açıkça ortadır. Bu amaçla Anadolu'nu muhtelif şehirlerinde verdiği vaazlar Türk Tarihi açısından da çok önemlidir.

Milli Mücadelenin başladığı şehirlerden biri olan Balıkesir'e Hasan Basri Çantay'ın daveti üzerine gelen Akif, 23 Ocak 1920'de Zağanos Paşa Camii'nde verdiği vaazla Milli Mücadele'ye destek istemiştir. Çantay, o günleri şöyle anlatmaktadır: “Yunanlıların İzmir'imizi işgalini müteakip Balıkesir'de başlayan millî hareketlerde de Akif'i yanımızda bulduk. O zaman Akif İstanbul hükümetinin Darülhikme a'zasından idi. O, millî hareketi duyar duymaz Balıkesir'e koşmuş, (Zağnos Mehmed) Paşa Camiinin kürsüsünde verdiği celadetli hitabesinde 'Ey Balıkesirliler, güzel yurdunuzu çiğnetmeyiniz, müdafaanız meşru'dur, sebat ediniz, yürüyünüz...' demiştir. Bu hitabenin memlekette yaptığı te'sir pek büyüktür. O zaman -hatırımında kaldığına göre (İzmir'e Doğru) gazetesinde de aynen intişar eden hitabe yüzünden- Akif, İstanbul hükümetince me'muriyetten azledilmişti...”(Çantay, 1966: 23)

Eşref Edip de bu olayı Şu Şekilde anlatır: " ...Bütün fikirler hercü merc olmuŐtu. Türlü türlü cereyanlar ortalığı kaplamıŐ, hele İzmir'in iŐgali (15 Mayıs 1919) büsbütün ye'si artırmıŐtı. Bütün ümitsizlikler içinde üstad bir an future düŐmedi. O, bu milletin istiklâlsiz kalacağını hatırına bile getirmiyordu. Ayvalık'ta, Karesi'de başlayan harekâtı milliyenin mutlaka büyüyeceğine, bütün memlekete yayılacağına imanı vardı. O taraflarda bir avuĥ kahramanın müdafaası, bu güzel topraklar için canlarını siper etmesi üstad üzerinde büyük tesir husule getirmıŐti. Bir gün baktım, idarehaneye ĥok heyecanlı geldi:- Haydi hazırlan, gidiyoruz, dedi. - Nereye? - Harekâtı Milliyenin başladığı cepheye. Artık burada duramıyorum. Ferdası (ertesesi günü) hareket ettik. Balıkesir'e gelip de oradaki Millî Müdafaayı görünce üstad ĥok heyecana geldi. - Zafer yolu bu yoldur, dedi. Üstadı aralarında gören Balıkesirliiler ĥok sevindiler, halk Zağanos Paşa Camii'ne toplandı. Öyle cemaat doldu ki ayakta duracak yer kalmadı. Herkes üstadı dinlemek istiyordu... "(Fergan, 1938: 51)

KonuŐmasına 30 Ekim 1918 tarihinde İstanbul'da yazdığı 'Alınlar Terlemeli' Şiiriyle başlayan Mehmet Akif, Milli Mücadelenin kazanılmasında tek yöntemin halkın milli birlik ve beraberlik içinde hareket etmesiyle olacağını iddia etmiştir.

Akif'in, Milli Mücadeleyi destekleyen bu vaazları Balıkesir'den dönüŐte Damat Ferit Hükümeti tarafından görevden alınmasına sebep olmuştur. Akif'in görevden alınması onu kurtuluş savaŐının başladığı Anadolu'ya geĥmesine neden olmuştur.

Akif, Ankara'ya geĥtiđi dönemde düzenli ordu henüz kurulmamıŐ ve İstanbul Hükümeti de sürekli bu mücadeleyi durduracak engeller ortaya koymaktadır. BMM, 7 Mayıs 1920 tarihinde oluŐturduđu ilk 'İrŐad Heyeti'nde görev alan Şair, Ankara'da da işgal edilene kadar Hacı Bayram Veli'de iŐgalden sonra da Anadolu'nun iŐgale uğramayan bölgelerinde Milli Mücadeleyi destekleyen ve bilgilendiren vaazlar vermiştir. Anadolu'nun gittiği her köŐesinde coŐkuyla karŐılanan Akif, eli silah tutan her bireyi Őevkle Milli Mücadeleye katılmasını sađlamıŐtır. Ankara'dan sonra EskiŐehir'de ve Burdur'da miting ve vaazlarına devam eden Akif,

canlı üslûbuyla kalabalıkları peşinden sürüklemiştir. Onun samimi ve heyecanlı konuşmaları halkı coşturmuş ve yeniden dirilmesine sebep olmuştur. Kurtuluş Mücadelesinde inançlarını ve hürriyetini hiçbir şeye feda etmeyen Türk halkı için Akif’in vaazları yol gösterici bir ışık olmuştur. Oğlu Emin Ersoy, Mehmet Akif’in Burdur’da yaptığı konuşma ile ilgili şu bilgileri vermektedir: “Millî Mücadele’nin muazzam bir cihat olduğuna halkı o kadar yakından ikna etti ki, bu vadiye öyle mahirane bir üslûp, öyle candan bir ahenk kullandı ki, Anadolu’nun birçok vilayetlerinde, kazalarında hatta nahiyelerinde, camilerde, medreselerde, meydanlarda insan kitlelerine hitap etti. O çok samimi konuşuyor, doğruyu söylüyordu... Onu bir kere dinleyen ve eli silah tutabilen bütün erkekler ailesiyle vedalaşüyor, evini, karısını, çocuklarını Allah’a emanet ederek cepheye koşuyordu. Babamı ilk defa Burdur’da hükümet konağında üç yüz, dört yüz kişiyi aşkın bir cemaate hitap ederken gördüm... İzmir havalisinden sızan kara haberleri, vatandaşlarımıza yapılan işkence ve hakaretleri, kirli çizmeler altında çiğnenen tarihî ve ilahi mabetlerimizi öyle yanık bir dille ifade ediyor, bu fecayiin yürekler acısı sonuçlarını öyle acı bir dille tarif ediyordu ki, ben de dinleyiciler arasında sıkışmıştım. O muazzam kalabalık derin bir sessizliğe gömülmüştü. Lakin öyle bir sessizlik, öyle bir hava idi ki, bu; kasırgalar koparacak ruhların, kellesini koltuğuna almaya niyet eden başların son ve kesin kararından doğuyordu.” (Akandere, 2009)

Akif’in buradan sonraki durağı Kastamonu’dur. 4 Ekim 1920’de B.M.M. ye başvurarak Kastamonu’ya gitmek için izin isteyen Akif’in durumu Meclis zabıtlarına “Propaganda” için Kastamonu’ya gönderildiği yazılmıştır. Mehmet Akif 19 Ekim 1920’de Kastamonu’ya geldiğinde burada Müdafaa-i Hukuk ve Gençler Mahfeli tarafından sevgi ile karşılanır. Akif, Kastamonu ve ilçelerinde gezerek halka vaazlar vermiştir. Bunlardan en önemlisi ise Kastamonu Nasrullah Camii’nde verdiği vaazdır.

Sevr Antlaşmasından sonra yapılan vaazın ana teması bu antlaşmanın Milli birliğimizi ve bütünlüğümüzü bozacak olduğu ve bu antlaşma karşısında düşmana tepki olarak tek bir vücut olmamız gerektiğidir. İstanbul’un işgal edilmesiyle Akif’in başyazarı

olarak bulunduğu Sebilürreşad Gazetesi artık Kastamonu'da yayım hayatına devam eder. Nasrullah Efendi Camiisinde verile bu vaaz'ın metinleri gazetede çıkar. Halkın ağlayarak dinlediği bu heyecanlı vaazda Akif, Sevr Antlaşmasının Türk Milletini yok edici maddelerini bir bir açıklayarak, şöyle der: "Sevr paçavrasını mücahitlerimiz şark tarafından yırtmaya başladılar. Bize düşen vazife Anadolu'muzun başka cihetlerindeki düşmanları denize dökmek, o murdar paçavrayı büsbütün parçalamaktır... Milletler topla, tüfekle, zırhlı ile ordularla, tayyarelerle yıkılmaz. Milletler ancak aralarındaki rabitalar çözülerek herkes kendi başının derdine, kendi havasına, kendi menfaatine, kendi menfaatini temin kaygısına düştüğü zaman yıkılır... Ey cemaati müslimin! Düşmanlarımızın bu gün bizden istedikleri, ne filan vilayet, ne filan sancaktır; doğrudan doğruya başımızdır, boynumuzdur, hayatımızdır, devletimizdir..."(Sebilürreşad, S: 464, 25 Kasım 1920)

İyi bir İslami eğitim alarak yetişen Akif'in bu vaazları perişan ve sıkıntılı günlerde halkı bir arda tutmak, insanların kurtuluş inancını ve manevi duygularını canlı kılmak için çok önemli bir misyon üstlenmişlerdir. Vaazların gazetede basılıp başta Kastamonu olmak üzere Anadolu'nun belli merkezlerine dağıtımı camiilerden halka okunması Mili Mücadeleye verilen desteği artırmıştır. Sadece gazetede değil küçük risaleler halinde basılan bu metinler cephelere gönderilmiş ve askerın azmini artırmada kullanılmıştır.

Sonuç olarak Mehmet Akif, Millî Mücadelenin başarısına kalpten inanarak ve her aşamasında bu inancını muhafaza ederek hareket etmiş, onun fikirlerini halka iletmede de camiiler birinci derecede mekânlar olmuştur. Mehmet Akif' in camiilerde verdiği bu vaazlarının içeriğinde genel olarak anlatılanlar da ana hatlarıyla din kardeşliğinin, birlik ve beraberliğin önemi; ikilikten kaçınılması, vatanın ve milletin barış içersinde olması için Mücadelenin gerekliliği, iman ve amel birlikteliğinin gerekliliği, ilmin önemi, cehaletle mücadele ve modernleşmedir. Camiilerde verilen bu vaazları Akif'in birçok şiirinde bazen ayet ve hadislerle desteklenerek, yalın ve sade bir şekilde de şiir mısralarına aktarıldığını da görürüz.

KAYNAKÇA:

ABDÜLKADİROĞLU, Abdulkerim ve N. Abdülkadiroğlu (1987). Mehmed Akif Ersoy'un Makaleleri- (Sırat-ı Müstakim ve Sebilü'r-Reşad Mecmuaları'nda Çıkan), Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

AKANDERE, Osman (2009). "Oğlu Emin Ersoy'un Anlatımlarıyla Mehmet Akif Ersoy'un Millî Mücadele'ye Katılması ve Bazı Hususiyetleri", I. Uluslararası Mehmet Akif Ersoy Sempozyumu, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Yayını.

ÇANTAY, Hasan Basri (1966). Akifname, İstanbul: Ahmed Sait Matbaası.

ENGİNÜN, İnci (2000). Safahatta İstanbul'un Romanı, Araştırmalar ve Belgeler, İstanbul: Dergah Yayınları.

FERGAN, Eşref Edip (1938). Mehmet Akif, İstanbul: Sebilürreşad Neşriyatı.

GÖKÇEK, Fazıl (2007). "Fatih Kürsüsünde Hakkında". Mehmet Akif Ersoy Dördüncü Kitap Fatih Kürsüsünde. İstanbul: Dergâh Yayınları. ss. 7-16

KUNTAY, Mithat Cemal (2009). Mehmet Akif Ersoy, İstanbul: Timaş Yayınları.

OKAY, Orhan (1998). Mehmed Âkif -Bir Karakter Heykelinin Anatomisi-, Ankara: Akçağ Yayınları.

ÖZTÜRMEK, Neriman Malkoç (1990). Mehmet Akif Ersoy ve Dünyası, Ankara: Kültür Bakanlığı / 1149, Gençlik ve Halk Kitapları/ 43.

YETİŞ, Kazım (2006). Bir Mustarip Mehmet Akif Ersoy, Ankara: Akçağ Yayınları.